

Jakie elementy powinna zawierać dobra mowa pogrzebowa?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Józef Piłsudski, *Mowa Marszałka Piłsudskiego*, „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1927, nr 178, s. 5.

Jakie elementy powinna zawierać dobra mowa pogrzebowa?

Źródło: dostępny w internecie: Pixabay, domena publiczna.

Śmierć bliskiej osoby oraz jej pogrzeb są sytuacjami wywołującymi skrajne emocje. W europejskiej kulturze pogrzebowej istnieje obyczaj żegnania zmarłych uroczystą mową. Wystąpienie publiczne w trudnej emocjonalnie sytuacji jest zadaniem niezwykle stresującym. Z pomocą w uporządkowaniu myśli i dobraniu słów odpowiednich do powagi sytuacji przychodzi retoryka.

Twoje cele

- Poznasz cechy gatunkowe i językowe mowy pogrzebowej.
- Przeanalizujesz środki retoryczne służące wyrażaniu pochwały.
- Wykorzystasz środki retoryczne do formułowania pochwały i odpowiedzi na nią.

Mowa pogrzebowa w tradycji funeralnej

Obyczaj wygłaszania mów pogrzebowych istnieje w kulturze europejskiej od czasów starożytnych. W antycznej Grecji i Rzymie mówców na pogrzeby ważnych osobistości wybierali sami władcy, zaś w przypadku osób mniej zasłużonych rodziny oferowały znanym retorom sowite wynagrodzenie za uświetnienie pogrzebu mową. W kulturze polskiej największy rozkwit tego gatunku przypadł na czasy I Rzeczypospolitej. W czasie pogrzebów wybitnych magnatów mowy trwały czasem po kilka godzin (Juliusz A. Chrościcki, *Pompa funebris. Z dziejów kultury staropolskiej*, Warszawa 1974, s. 73.). Mowy schlebiali dumie osobistej szlachty i magnatów. Na pogrzebie wygłaszano pochwały pod adresem przybyłych, a przede wszystkim rodziny zmarłego. Podkreślano szczególnie ich pochodzenie wg mitycznych genealogii antycznych czy słowiańskich.

Współcześnie mowy najczęściej są elementem oficjalnych ceremonii pogrzebowych osób publicznych. Coraz częściej wygłasza się je na uroczystościach prywatnych w gronie rodziny i bliskich. Może się wydawać, że sposób pożegnania zmarłego jest kwestią osobistych uczuć, indywidualnego doboru słów. Jednak zarówno mowa pogrzebowa, jak i kazanie pogrzebowe to gatunki [skonwencjonalizowane](#), tzn. podporządkowane zasadom retoryki, podobnie jak inne [teksty funeralne](#), np. [tren](#) czy [epitafium](#). Retoryka podpowiada, jakie tematy należy poruszyć w mowie pogrzebowej, w jakim stylu się wypowiadać, po jakie [toposy](#) sięgnąć. Konwencjonalność pomaga mówcy uporządkować myśli i zachować kontrolę nad emocjami.

Przemówienie prezydenta Ignacego Mościckiego nad trumną Józefa Piłsudskiego, Kraków, Wawel, 18 maja 1935.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Mowa pogrzebowa jako komunikat

Mowa pogrzebowa, choć jest gatunkiem mówionym, rzadko stanowi wypowiedź improwizowaną – najczęściej zostaje wcześniej przygotowana, a w trakcie ceremonii odczytana. Zarówno podczas uroczystości oficjalnej, jak i prywatnej audytorium tworzą bliscy zmarłego, osoby, dla których był ważny. Mówcą może być krewny, przyjaciel albo – gdy zmarły był osobą publiczną – przedstawiciel władz państwowych lub instytucji. W zależności od typu uroczystości mowa może dotyczyć w większym stopniu życia prywatnego zmarłego lub jego działalności publicznej. Zawsze jednak jest utrzymana w tonie [panegirycznym](#), zgodnie z głęboko zakorzenionym w kulturze nakazem, by mówić o zmarłych tylko dobrze (łac. *de mortuis nil nisi bene*).

W dobrym stylu

W retoryce antycznej utrwalił się podział na trzy rodzaje wymowy (czyli sposoby wyrażania się), wyodrębnione ze względu na okoliczności i cel mówienia.

Trzy rodzaje retoryczne:

rodzaj osadzający,
sądowy (łac. *genus*
iudiciale)

rodzaj deliberatywny,
doradczy (łac. *genus*
deliberativum)

rodzaj oceniający, demonstratywny
(łac. *genus demonstrativum*)

rodzaj osądzący, sądowy (łac. <i>genus iudiciale</i>)	rodzaj deliberatywny, doradczy (łac. <i>genus deliberativum</i>)	rodzaj oceniający, demonstratywny (łac. <i>genus demonstrativum</i>)
Wypowiedzi perswazyjne odnoszące się do czasu przeszłego, które oskarżają lub bronią, dowodzą, że coś jest prawdziwe nieprawdziwe. Rodzaj osądzący ma zastosowanie w oratorstwie sądowym i literaturze polemicznej, w której podmiot retoryczny występuje w roli „sędziego” zagadnień, problemów, spraw filozoficznych, moralnych, religijnych.	Wypowiedzi perswazyjne odnoszące się do czasu przyszłego, które doradzają lub zachęcają albo odradzają czy zniechęcają do jakiegoś tematu, sprawy, problemu. Rodzaj deliberatywny miał zastosowanie w oratorstwie politycznym. Retoryczne „deliberowanie” wykorzystywano w literaturze dydaktyczno-moralizującej, której głównym celem było zachęcanie, odradzanie, przestroga, upominanie czy wzywanie.	Wypowiedzi perswazyjne odnoszące się do czasu teraźniejszego, zawierające pochwałę (łac. <i>laudus</i>) albo naganę (łac. <i>vituperatio</i>) osób, rzeczy, problemów, wartości. <i>Genus demonstrativum</i> miał zastosowanie w popisowym oratorstwie okolicznościowym (mowy pogrzebowe, okolicznościowe, religijne), które nie wymagało do słuchaczy konkretnych wyborów. Na gruncie <i>genus demonstrativum</i> zrodziło się w retoryce zjawisko do przesadnego panegiryzmu, spotykane w najprzeróżniejszych odmianach mów pochwalnych, hołdujących ludzkiej próżności i skłonności do pochlebstw.

Mowa pogrzebowa wykorzystuje głównie rodzaj oceniający, demonstratywny, gdyż jej głównym składnikiem jest pochwała zmarłego. Zawarte są tam również elementy, których celem jest namowa żałobników do pamiętania o zmarłym i naśladowania go.

Warto pamiętać także o trzech stylach wypowiedzi: wysokim, umiarkowanym oraz niskim. Poszczególne gatunki mowy oraz literackie posługują się owymi stylami. Oficjalna sytuacja i cel mowy pogrzebowej wymagają użycia stylu wysokiego.

Elementy mowy pogrzebowej

Mowa pogrzebowa, jak również kazanie pogrzebowe powinny koncentrować się na osobie zmarłej oraz uczuciach wywołanych jej śmiercią. Wprowadzanie wątków pobocznych jest dopuszczalne tylko wtedy, kiedy pozostają one w ścisłym związku z tematem głównym. Składają się nań:

Cel, przyczyna wygłoszenia mowy
Powinność wobec zmarłego i zadośćuczynienie żyjącym.
Czas wygłaszania mowy
Rodzaj narracji
Opis przyczyn zgromadzenia
Wyrażenie uczuć mówcy
Wyrażenie uczuć zgromadzenia
Charakterystyka zmarłego
Dziedzictwo zmarłego
Pouczenie moralne żałobników

Chwyty i środki retoryczne

Z pomocą w uporządkowaniu tematyki mowy pogrzebowej i wyrażeniu w sposób stosowny uczuć wywołanych śmiercią bliskiej osoby przychodzą motywy znane z literatury pięknej. We właściwy sposób zmodyfikowane, są one odpowiednie również dla współczesnych mów pogrzebowych.

Dobór danego motywu czy odwołania do tradycji literackiej uzależniony jest od tego, jakie przesłanie mówca chce zawrzeć w swojej mowie, a także od systemu wartości, któremu hołduje. Niektóre, jak np. *vanitas*, będą odpowiednie dla chrześcijańskich rozważań o kruchości życia doczesnego i nadziei na życie wieczne. Inne – jak np. motywy horacjańskie (*exegi monumentum* i *non omnis moriar*) – mają zastosowanie niezależnie od kontekstu religijnego.

Słownik

afektowany

łac. *affectatio* – sztuczność) – nienaturalny, przesadny, sztuczny

epitafium

(gr. *epitáphios* (*lógos*) mowa pogrzebowa (mowa) – napis nagrobkowy na cześć zmarłego; utwór literacki napisany ku czci zmarłego

panegiryk

(łac. *panegyricus* – uroczysty, pochwalny) – wypowiedź pochwalna wysławiająca często w przesadnie pochlebny sposób jakąś osobę, czyn wydarzenie ujęta w formę utworu literackiego, przemówienia, listu

protekcjonalność

(łac. *protegere* – chronić, trzymać pod strażą) – lekceważenie, podkreślanie swojej wyższości

skonwencjonalizowany

(łac. *conventio*) – umowa, reguła; poddany ścisłym regułom, mający stałą postać

tekst funeralny

(łac. *fūnebris* – związany ze śmiercią, z pogrzebem) – tekst powstały z powodu czyjejś śmierci, wyrażający pochwałę zmarłego i uczucia żałobników, np. tren, mowa pogrzebowa

topos

(gr. *tópos koinós*, łac. *locus communis* – miejsce wspólne) – powtarzający się motyw, występujący w obrębie literatury i sztuki zbudowany na fundamencie dwu wielkich tradycji śródziemnomorskich: antycznej i biblijno-chrześcijańskiej. Wskazuje na jedność, ciągłość kulturową danego kontynentu czy na istnienie pierwotnych wzorców myślenia człowieka. Topos budowany jest na zasadzie obrazu mającego na celu opis jakiejś sytuacji (topos tonącego okrętu w *Kazaniach* Skargi)

tren

(gr. *thrēnos* – donośny płacz) – liryczny utwór żałobny służący pochwie osoby zmarłej, wyrażeniu żalu z powodu jej śmierci i pouczeniu żałobników o konieczności naśladowania jej cnót

Film

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dg625PIIY>

Film nawiązujący do treści materiału Elementy mowy pogrzebowej.

Polecenie 1

Po zapoznaniu się z wykładem napisz, z czego wynikała przesada w polskich mowach pogrzebowych w XVII i XVIII wieku i czy współcześnie zasada przepychu w ramach tego gatunku nadal obowiązuje. A jeśli nie, to dlaczego?

Polecenie 2

Na podstawie wykładu wyjaśnij, czym jest makaronizowanie i jakie spełnia funkcje w mowach pogrzebowych.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz funkcje, które powinna pełnić dobra mowa pogrzebowa.

☐ Oddanie hołdu zmarłemu

☐ Obiektywna ocena dokonań zmarłego

☐ Pocieszenie żałobników

☐ Rozliczenie dobrych i złych uczynków zmarłego

☐ Wyrażenie żalu za winy zmarłego

☐ Doradzenie odbiorcom, jak złagodzić ból po stracie

☐ Wyrażenie żalu po stracie

Ćwiczenie 2

Wskaż, jaki rodzaj retoryczny dominuje w mowie pogrzebowej.

☐ Rodzaj deliberatywny.

☐ Rodzaj osądający.

☐ Rodzaj demonstratywny.

Ćwiczenie 3

Uzupełnij mapę myśli epitetami, które można zastosować w mowie pogrzebowej do opisanego dobroci zmarłego, wielkości poniesionej przez żałobników straty i intensywności ich żalu.

Ćwiczenie 4

Zastąp zwroty kolokwialne oficjalnymi odpowiednikami, których można by użyć w mowie pogrzebowej, by pochwalić zmarłego.

- równy gość -
- spoko babka -
- swój chłop -
- nie w ciemię bity -
- i do tańca, i do różańca -
- znać się jak tyse konie -
- mieć łeb jak sklep -

Ćwiczenie 5

Połącz cytaty z mów pogrzebowych z nazwami tradycji literackich oraz motywów, do których się odwołują.

„Jako to strach silny w oczy puszcza,
[...] że śmierć zajuszona [rozbestwiona]
między wszystkie stany tak się ostrze
zawinęła [zręcznie uwinęła], iż
gdziekolwiek okiem rzucisz, walne
[powszechne] jej pokosy [skoszona
roślinność; tu: dzieła śmierci, trupy] na
wsze strony obaczysz.”

AFEKTOWANA SKROMNOŚĆ

„Pokolenia za pokoleniami, żyjące
codziennym życiem zwykłym lub
niezwykłym przechodzą do wieczności,
pozostawiając po sobie jeno ogólne
wspomnienia.”

DANSE MACABRE

„Oddając bowiem życie dla dobra
wspólnej sprawy, [polegli żołnierze]
zyskiwali nieprzemijającą sławę [...] –
nie ten grobowiec, w którym
spoczywają, lecz pamięć ludzką, dzięki
której żyje ich sława”

TOPOS NIEWYRAŻALNOŚCI

„Nie zdziwiłbym się, gdybyście odkryli,
że styl mojej mowy pozostaje w tyle za
starożytnymi wzorami. Bardzo trudno
jest osiągnąć poprawność w układaniu
mowy tym, którzy ustawicznie nie
ćwiczą”

EXEGI MONUMENTUM

„Sprawia wielki ból ojcom i matkom
świadomość, iż utracili swe dzieci [...].
Z drugiej jednak strony nie mały to
zaszczyt widzieć, jak państwo otacza
ich synów nieśmiertelnym szacunkiem,
jak wzniosło pomnik ku chwale ich
waleczności [...].”

VANITAS

„jest rzeczą zgoła niemożliwą mówić

NON OMNIS MORIAR

Ćwiczenie 6

Przeczytaj fragment mowy Jawaharlala Nehru wygłoszonej na pogrzebie Mahatmy Gandhiego, a następnie nazwij trzy środki stylistyczne służące wychwaleniu zmarłego i wypisz cytaty, w których się one pojawiają.

“ Odeszła chwała, zaszło słońce, które ogrzewało i oświeślało nasze istnienie, my zaś drżymy w chłodnej ciemności. Wolelibyśmy nie mieć takich odczuć. Przecież ta chwała, którą oglądaliśmy przez wszystkie te lata, ten mąż płonący boskim ogniem, także i nas odmienił. [...] Wielkim i wybitnym ludziom stawia się pomniki z brązu i marmuru, lecz temu człowiekowi płonącemu boskim ogniem udało się to, że jeszcze za życia był czczony jak świętość w wielu milionach serc, tak więc wielu z nas – choć w nieskończenie mniejszym stopniu, stało się niejako po części tworzywem, z którego on był uczyniony. Ogarnął w ten sposób całe Indie jak długie i szerokie, jednakże nie pałace [...], lecz każdą wioskę, każdą chatę ludzi maluczkich i cierpiących. [...] On odszedł, a całe Indie ogarnęło uczucie opuszczenia w żalu i rozpacz. [...] Lecz przecież temu odczuciu towarzyszy poczucie dumnej wdzięczności, że nam [...] zostało dane przyłączenie się do tej potężnej osoby.

Środki:	Cytaty:

Przeczytaj fragment mowy pogrzebowej Józefa Piłsudskiego ku czci Juliusza Słowackiego, a następnie ułóż własną, dwu- lub trzyzdaniową pochwałę poety, wykorzystując w niej informacje o zasługach, jakie wskazuje Piłsudski. Użyj pięciu różnych epitetów.

« [...] czasy Słowackiego były załamaniem, były zawahaniem, były prawdą historyczną ciemności niewoli i bezsiły. [...] Wtedy zapanowało wahanie na tym skrucie drogi, danym nam przez los. [...] Starano się zastąpić prawdy proste, siłę miecza prawdą siły ducha, tak, by wzmocniwszy ducha, móc trwać w niewoli i móc uzyskać siły, gdy tych sił będzie trzeba. [...] Poszły w niebo harfy, gdy miecze pod ziemię się chowały, niszcząc i rdzewiejąc.

Gdy przed Słowackim, jedną z harf szczerzotych, stoję, gdy warstwy mąk Jego i pracy Jego przeliczę, znajdę w tej harfie jedną strunę, co zawsze brzęczała, znajdę prawa dumy i prawa rozkoszy cierpienia dla dumy, dla godności ludzkiej. Szarpany niemocą ciała, szarpany niemocą prawd, które wyznawać rozum mu kazał, w rozpacz dumy szukał siły, targającej wnętrzości swoje i ojczyzny swojej.

Przeczytaj fragment kazania wygłoszonego przez ks. Józefa Tischnera na pogrzebie Krzysztofa Kieślowskiego i napisz, jak mówca przedstawia życie zmarłego, a także jaką relację buduje ze słuchaczami.

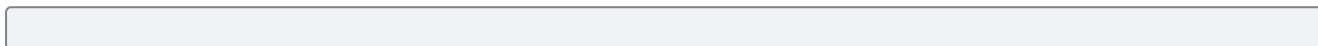
“(Stoimy dzisiaj w obliczu śmierci naszego brata Krzysztofa – wielkiego świadka naszych ludzkich dramatów. Jesteśmy głęboko poruszeni tą śmiercią. Stoimy bardziej samotni niż kiedykolwiek i jeszcze bardziej zubożali. Dopiero w obliczu tej traumy widzimy, jakim bogactwem są nasi Przyjaciele – ci, dzięki którym lepiej rozumiemy siebie.

Chcielibyśmy zatrzymać miniony czas. Chcielibyśmy coś dokończyć, coś sobie przyswoić, coś powiedzieć i jeszcze coś usłyszeć. Zamiast tego napotykamy wielkie milczenie śmierci. Gdy patrzę na tę trumnę, przypominają mi się słowa św. Pawła, skierowane kiedyś do przyjaciela Tymoteusza: „chwila mojej rozłąki nadeszła. W dobrych zawodach wystąpiłem, bieg ukończyłem, wiarę ustrzegłem. Na ostatek odłożono dla mnie wieniec sprawiedliwości, który mi w owym czasie odda Pan, sprawiedliwy sędzia, a nie tylko mnie, ale i wszystkim, którzy umiłowali pojawienie się Jego”.

Św. Paweł pisze: „w dobrych zawodach wystąpiłem”, to bardzo ważne stwierdzenie. Wystąpić w dobrych zawodach? Potem choćby się nawet nie wygrało, ma się świadomość, że zawody były dobre. Jakież to były „dobre zawody”, w których wystąpił nasz Brat Krzysztof? [...] miał w sobie jakieś światło życia. Światłem i cieniem wydobywał na jaw prawdy o człowieku. I trafne jest również to, że było to światło życia. Nie śmierci, lecz właśnie życia. [...]

Brat Krzysztof, artysta i znawca ludzkich tajemnic, wpuszczał światło życia w środek ludzkich pęknięć i opowiadał o możliwości pojednania. Tym sposobem pośredniczył – pośredniczył w drodze człowieka do samego siebie. Gdy inni artyści pośredniczyli w drodze człowieka do

świata, on pośredniczył w drodze człowieka do samego siebie. I były to „dobre zawody”, w jakich wystąpił.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Jakie elementy powinna zawierać dobra mowa pogrzebowa?

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

2) rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania;

6) rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna, mitologiczna itp.) oraz określa ich funkcje w tekście;

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pozna cechy gatunkowe i językowe mowy pogrzebowej;
- przeanalizuje środki retoryczne służące wyrażaniu pochwały;
- wykorzysta środki retoryczne do formułowania pochwały i odpowiedzi na nią.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zaznajomienie ze pojęciem epitafium (co oznacza, kiedy ukształtowała się ta forma, jakie są jej wyznaczniki, przykłady).

Faza wprowadzająca:

1. Uczniowie na dużym arkuszu papieru przygotowują mapę myśli związaną z pojęciem *epitafium*. Po zakończonej pracy mapa zostaje powieszona w widocznym miejscu w klasie i chętna osoba dokonuje prezentacji.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przedstawia cel i temat zajęć. Następnie uczniowie indywidualnie zapoznają się z treściami w sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”. Chętna osoba przedstawia krótko informacje, które zapamiętała z przeczytanych materiałów.
2. Nauczyciel prosi, by uczniowie w parach zapoznali się z filmem, a następnie wykonali polecenie 1 zamieszczone w tej sekcji. Po upływie wyznaczonego czasu uczniowie wyjaśniają, z czego wynikała przesada w polskich mowach pogrzebowych w XVII i XVIII wieku i czy współcześnie zasada przepychu w ramach tego gatunku nadal obowiązuje. Następnie, również w parach, omawiają, czym jest makaronizowanie i jakie spełnia funkcje w mowach pogrzebowych.
3. Uczniowie dzielą się na kilkusobowe grupy. Każdy zespół wykonuje ćwiczenia wskazane przez nauczyciela. Przedstawiciel zespołu przedstawia rozwiązania po upływie określonego czasu.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi uczniów o przygotowanie mapy myśli.
Na środku znajduje się koło z napisem: Elementy mowy pogrzebowej.
Wokół tego koła umieszczamy dziewięć innych kół, na których będą wpisane:

- Cel, przyczyna wygłoszenia mowy,
- Czas wygłaszania mowy,
- Rodzaj narracji,
- Opis przyczyn zgromadzenia,
- Wyrażenie uczuć mówcy,
- Wyrażenie uczuć zgromadzenia,
- Charakterystyka zmarłego,
- Dziedzictwo zmarłego,
- Pouczenie moralne żałobników.

Z każdym z kół zawierających nazwę danego gatunku związane są kolejne koła, a w nich uczniowie wpisują konkretne elementy mowy pogrzebowej, która mogłaby zostać wygłoszona do zmarłej osoby (uczestnicy zajęć mogą wybrać jakąś postać literacką).

Praca domowa:

1. Zapoznaj się z wierszem Leopolda Staffa *Epitafium*.

<https://literat.ug.edu.pl/staff/032.htm>

Dokonaj analizy i interpretacji utworu.

Materiały pomocnicze:

- <https://culture.pl/pl/dzielo/epitafium-johanna-hessa>
- https://www.wilanow-palac.pl/epitafium_jana_z_ujazdu.html

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Film”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.